



KALUNDBORG ARKÆOLOGI FORENING

35. årgang nr. 1, januar 2022

HERSLEV OG TIDSELBJERG

Foredrag v. Trine Borake, Museum Vestsjælland
Kalundborg Museums foredragssal onsdag d. 26. januar kl. 19:00

Af hensyn til indkøb af kage til kaffen er der tilmelding til Helle Gjøøl på e-mail morgjol@gmail.dk senest onsdag d. 19. januar 2022.



Trine Borake, museumsinspektør og Ph.d., Museum Vestsjælland kommer og fortæller om to spændende undersøgelser.

Den ene er Herslev syd for Tissø, hvor Museum Vestsjælland i en årrække har foretaget forskningsgravninger og opnået en række spændende resultater. Om Herslev vil Trine Borake fortælle om stedets karakter i middelalderen på baggrund af nogle af de mange fund, der fremkom ved undersøgelserne.

Den anden lokalitet er Tidselbjerg ved Slagelse, hvor undersøgelser har afdækket en større middelalderlig landbebyggelse med rødder i

vikingetid. Her vil Trine fortælle om nogle af de særegne karakteristika, der kendetegner denne bebyggelse, og som bidrager til opfattelsen af det middelalderlige samfund.

Kalundborg Arkæologiforenings grave- og soldehold har deltaget i Museum Vestsjællands udgravninger på begge lokaliteter. I Herslev foregik det under ledelse af Trine Borake, og ved Tidselbjerg var det under Jesper Borchs ledelse.



Herslev. Det er rigtig glædeligt at konstatere, at TV2 ØST med jævne mellemrum sender udsendelser fra Museum Vestsjællands arbejds-mark.

Her er nogle af folkene fra soldeholdet i gang med vandsoldning af kulturlag fra 1200-tallet. Foto: TV2 ØST.

Med Trine Borakes spændende foredrag tager vi hul på et helt nyt og ubrugt år. På grund af Coronasituationen og de forskellige restriktioner, den har ført med sig, har det gennem længere tid været vanskeligt at køre foreningen for fuld damp. Antallet af foredrag og andre aktiviteter på Kalundborg Museum har været begrænset, hvad flere

medlemmer har påpeget. Men nu forsøger foreningens bestyrelse med den nye konstellation at skrue mere op for aktiviteterne.



Tidsebjerg. Fra venstre Merethe Gertz, Helle Gjøl, Margit Jørgensen og Jørgen Jensen. Foto: Jens Nielsen.



Tidsebjerg. Formand for DAA Jette Svane Hansen i rød jakke deltager. Fra venstre Kjeld Peter Ahlmann Olesen, Gunnar Jørgensen, Jette Svane Hansen, Nina Nyberg, Jørgen Jensen og Karen Vestergaard. Foto: Jens Nielsen.

FORTIDSMINDEPLEJE

**Foredrag v. Lisbeth Pedersen og Søren Rasmussen
Onsdag d. 23. februar 2022 efter generalforsamlingen**

Af hensyn til indkøb af kage til kaffen er der tilmelding til Helle Gjøl på e-mail morgjol@gmail.dk senest onsdag d. 16. februar.



Den uplejede Tinghøj. Foto: Slots- og Kulturstyrelsen (ældre foto).

TINGHØJ Gravhøjspleje ved Ubby Ubbys svar på Via Appia i Rom

Fortællinger fra 'plejefronten' v. Lisbeth Pedersen og Søren Rasmussen.

Medlemmer af foreningen har nu kastet sig over at pleje Tinghøj, Dyssevej 6 ved Ubby og har derved frilagt en gravhøj af anseelige dimensioner. Udgravninger af en nabohøj i 1884 oplyser i detaljer, hvad vi kan forvente os af spændende fund i Tinghøj.

Efter generalforsamlingen fortæller Søren Rasmussen, projektets koordinator, om forberedende aftaler med lodsejer og organisering af grøn bæredygtighed for at komme af med al træet. Lisbeth Pedersen beretter om fundene fra Tinghøjs makker og sit drømmesyn, om at de fredede gravhøje, dysser og jættestuer på begge sider af vejen mellem Ubbø og Ugerløse danner en dansk pendant til Roms Via Appia, hvor rige antikke romeres gravmonumenter ligger langs vejen.



Den plejede Tinghøj leverer brænde og flis.

Fra venstre: Merete Gertz, Søren Rasmussen, Poul Eriksen (ejer) og Anders Fischer ranker ryggen efter dagens dont den 28. november 2021. Foto: Lisbeth Pedersen.

NYE RESULTATER FRA ARKÆOLOGIEN

Foredrag v. Michael Vennersdorf, Museum Vestsjælland
Kalundborg Museums foredragssal onsdag d. 6. april kl. 19:00

Af hensyn til indkøb af kage til kaffen er der tilmelding til Helle Gjør på e-mail morgjol@gmail.dk senest onsdag d. 30. marts.



Michael Vennersdorfs foredrag bliver en gennemgang af de nyeste resultater fra nogle af de lokaliteter, hvor Kalundborg Arkæologiforenings grave- og soldehold har deltaget i løbet af de seneste år. Der vil blandt andet være nyt fra behandlingen af Kalundborg Ny Vesthavn og vikingetidsgravpladsen i Svinninge. Dertil vil der også blive berettet om nyere iagttagelser fra luftfotos, terrænanalyser og historiske kort, som peger fremad mod nye spændende lokaliteter.

På de følgende sider kan man få en lille forsmag på et par af foredragets emner.

KALUNDBORG NY VESTHAVN



Graveholdet er i gang med at udgrave et tykt og fundrigt kulturlag fra dyssetid ved Kalundborg Ny Vesthavn. Fra venstre Margit Jørgensen, Birgitte Gelting, Nina Nyberg, Jim Chism og Karen Vestergaard. Foto: David Barry.

SVINNINGE

Den arkæologiske afdeling under Museum Vestsjælland har sin egen Facebook. Den har man fri adgang til på internettet – også selv om man ikke selv har en Facebookprofil. Her bliver der jævnligt opdateret med de seneste arkæologiske nyheder inden for Museum Vestsjællands arbejdsområde.

Et af museets senere og meget spændende opslag, som redaktøren behændigt har klippet, er fra d. 12. maj 2021. Opslaget omhandler udgravning af et af præparaterne fra vikingetidsgravene ved Svinninge, hvor vandsoldeholdet deltog.

I øvrigt er udgravningen af gravpladsen fra vikingetid ved Svinninge publiceret i Danske Amatørarkæologers jubilæumsbog, der udkom i 2021.



Museum Vestsjælland - Arkæologi er her: Bevaring Sjælland.

12. maj kl. 02.32 · Køge, Region Sjælland ·

Nyt fra gravpladsen i Svinninge!

For få måneder siden løftede vi sløret for en række udgravninger af en gravplads fra vikingetiden i Svinninge, nær Holbæk.

Igår fik vi en spændende mail fra Bevaring Sjælland, som er i gang med at udgrave præparaterne fra nogle af gravene.

Præparatet kom fra én grav, der var noget medtaget af pløjning, da den ene af skålfiblerne simpelthen var trukket hele vejen ned i den modsatte ende af graven af ploven. Den skålfibel som lå i den nordlige del, hvilket vi formoder er hovedenden, blev taget op i præparat og viser sig nu at rumme langt mere, end først antaget. Se mere på billederne herunder.



Foto til venstre: Velbevarede tekstilrester ved siden af en skålfibel, som man ser kanten af øverst til højre i billedet.

Fotos til højre: Halsring af jern med glasperler.

SOLDERI PÅ OVERDREVSBAKKEN

August/september 2021

Jens Nielsen

Så har redaktøren endnu en gang været ude med den blankslidte saks.



Museum Vestsjælland - Arkæologi

7. september kl. 05.57 · 🌐

Udgravningen ved Overdrevsbakken er ved at nærme sig sin afslutning. Det har været nogle gode uger, hvor vi med hjælp fra studerende fra Københavns Universitet og solde-assistance fra Kalundborg Arkæologiforening har undersøgt, hvad der gemmer sig under mulden på en del af den store bakke øst for Kalundborg. Der er stadig data der skal behandles og vurderes, men foreløbig kan vi konkludere, at det ikke har kunne bekræftes i selve udgravningen, at der skulle være tale om et cirkulært system af stenspor eller gruber omkring den store bakke. Således ser det indtil videre ud til, at der kan ses bort fra betegnelsen "Danmarks Stonehenge", som tidligere er blevet hæftet på stedet. Det skyldes ikke at området er nedslidt på grund af dyrkning, da der er spor efter en hel del forhistorisk aktivitet ved foden af bakken, deriblandt gruber (nedgravninger) samt en større koncentration af kogegruber med ildskørnede sten. Koncentrationer af kogegruber kan tolkes som et bindeled mellem markante landskabselementer så som gravhøje og forhistorisk bebyggelse, og systemet af kogegruber nær Overdrevsbakken kan være spor efter aktiviteter ved de mange gravhøje i området. Vi arbejder fortsat på højtryk for at få de sidste informationer i hus, og herefter følger en periode med data-og fundbearbejdning og naturvidenskabelige analyser.

Museum Vestsjællands arkæologer er efterhånden blevet flittige til at lægge nyheder ud på deres Facebook. Det benytter den gamle redaktør sig af og til af, og herover kan man læse lidt om, hvad der foreløbig er kommet ud af udgravningerne på Overdrevsbakken syd for Birkende-gård.

De seneste resultater vedrørende Overdrevsbakken er lagt ud på Slots- og Kulturstyrelsens database Fund og Fortidsminder. Udgravninger og undersøgelse med georadar har vist, at det store og spændende cirkulære ”henge”, som Ramskov tidligere ud fra et luftfoto mente at have påvist, slet ikke eksisterer. De spor, man kan se på det gamle sort-hvide luftfoto fra 1965, er i virkeligheden overfladiske spor i pløjemarken, som er opstået i forbindelse med det pågældende års cirkulære pløjning af Overdrevsbakken.

Selv om Ramskovs cirkelanlæg nu kan manes i jorden, betyder det ikke, at stedet er uinteressant. Udgravningen i 2021 bød på et kogegrubefelt, stolpehuller og fundfattige gruber. De fleste og de mest interessante og umiddelbart bedste af de få fund fra de fundfattige anlæg fremkom ved soldeholdets indsats.



Ved foden af Overdrevsbakken var der åbnet et stort og et mindre felt. På dette foto bliver der gravet og soldet i det store felt.

Foto: Jens Nielsen.

FRYNSEGODER

Jens Nielsen

I 2018 deltog Kalundborg Arkæologiforenings soldehold med tørsoldning på lokaliteten Skeldal 2 i Store Åmose, der var under udgravning af Museum Vestsjælland. Det drejer sig om en plads fra maglemosekulturen. Det er som oftest kun ved soldning, at man får fat i de helt små genstande. Det kunne man læse om i Kalundborg Arkæologiforenings medlemsblad september 2018.

Maglemosepladsen Skeldal 2 indgik i et projekt, med formålet at undersøge bevaringsforholdene for organisk arkæologisk materiale på udvalgte bopladser i Åmosen. Man kan læse om projektets resultater i: *Mikkel Sørensen, Henning Matthiesen, Kristoffer Buck Pedersen, Morten Fischer Mortensen & Niels Hartmann: Åmosen genbesøgt – hvad er der tilbage? Nye arkæologiske feltundersøgelser af kendte mesolitiske lokaliteter i Store Åmose, Vestsjælland. Gefjon nr. 5 -2020.* I artiklen er det nævnt, at Kalundborg Arkæologiforening deltog, og i øvrigt er artiklen tilegnet foreningens tidligere formand David Barry.

Et af de mere specielle fund, som arkæologiforeningens soldehold gjorde, var et lille fragment af en flintægddolk med en usædvanlig frynseornamentik. Redaktøren har klippet opslaget fra Museum Vestsjællands Facebook d. 16. marts 2021, der er vist på næste side.



Ornamenteret flintægddolk fra Skellingsted. Efter hjemmesiden Verdenshistorien i Dianalund v. Jørgen Mogensen.



Museum Vestsjælland - Arkæologi

3 timer · 🌐

Anvendelsen af naturvidenskabelige metoder har gennem tiden bidraget til forståelsen af de arkæologiske data og ofte givet overraskende og afgørende resultater. Anvendelsen af DNA har således gjort sig bemærket i de senere år. På Lolland under Fehmern-sund udgravningen fandt man en begklump med tandmærker, som overraskende viste sig at rumme så intakt DNA, at man ud fra dette kan give et ret detaljeret billede af en stenalderpige fra yngre stenalder (kaldet Lola)

Nedenstående billede viser et fragment af en såkaldt flintægddolk fra jægerstenalderen, fundet på en udgravning ved Skeldal i Åmosen i 2018. Fragmentet er endnu ikke C14 dateret, men forventes ud fra fundomstændigheder at være i omegnen af 10.000 år gammel, og dermed 4000 år ældre end Lola. I en fure i begge kanter af dolken har siddet flintskærper, som formodes at have været fæstnet med birkebeg. I den kommende tid vil prøver af denne birkebeg blive udtaget, og forsøgt DNA analyseret. Med en god portion held vil de måske kunne bringe et billede af Lolas tiptipoldemor.



Et lille fragment af en ornamenteret flintægddolk med en usædvanlig frynseornamentik. Fundet af soldeholdet ved soldning. Bemærk furen i kanten (øverste foto) til indsætning af flintskærper.

SOLDERI VED BOESLUNDE

Da redaktøren nu alligevel havde den skarptslebne saks fremme, er der også lidt fra Boeslunde, hvor soldeholdet deltog i april 2021.





På de ovenstående 2 fotos (fotos: Jens Nielsen) er nogle af udgravningens solderister i fuld gang med arbejdet. Det var stort set kun trækul, der blev fundet, men der var dog enkelte små fragmenter brændt knogle. Udgravningsleder Lone Claudi-Hansens grundige udgravningsberetning er lagt ud på Slots- og Kulturstyrelsens database Fund og Fortidsminder, hvor den kan findes under Boeslunde Sogn sted- og sb. nummer 040301-237. Det kan varmt anbefales at læse beretningen, som uddyber og perspektiverer fænomenet kogegrubefelter.

HALLEBYORE

Jens Nielsen

Små lokalområder rummer ofte mange spændende fortællinger, når blot man går i dybden med at studere dem. Det gav Lisbeth Pedersen et rigtig godt eksempel på, da 20 medlemmer fra Kalundborg Arkæologiforening samledes i Mødestedet i Hallebyore d. 21. august 2021.

I Mødestedet fortalte Lisbet blandt andet om de første rensdyrjægere og de første oldtidsbønder i området samt om udvandringen til Amerika og om folkemindesamleren Karoline Graves.

Tingfinder Max Raffn havde arrangeret en udstilling af dele af sin meget omfattende samling af genstande fra Hallebyore. Fundene spænder tidsmæssigt fra Brommekulturens skaftungespids over dyssetidens økser til genstande, der kan knyttes til Karoline Graves hjem.



Dele af Max Raffns store samling bliver studeret i Mødestedet.
Foto: Jens Nielsen.

Vi var også en tur ude ved den dysse, som var Karolines Graves bedste legeplads, da hun var barn. Dyssen har tidligere været meget forsømt, men den bliver nu frivilligt plejet af Lisbeth Pedersen, Anders Fischer og Morten Gøttsche.



Dyssen, der var Karoline Graves bedste legeplads, er nu også blevet Lisbeths legeplads som privat plejemor. Foto: Jens Nielsen.

I øvrigt orienterede Lisbeth Pedersen om fortidsmindeplejegruppens nye plejeprojekt i efteråret 2021 af bronzealderhøjen Tinghøj på Ubby Dysselod. Det er ikke langt fra jættestuen Grønhøj, som Gunnar Jørgensen, Søren Rasmussen og Thomas Hassø fra fortidsmindeplejegruppen tog under kærlig og kyndig behandling tidligere i 2021. Det kan man læse om i Kalundborg Arkæologiforenings medlemsblad september 2021.

En stor tak til Lisbeth Pedersen og Max Raffn for en fint tilrettelagt eftermiddag

FRA EFTERÅRSTUREN 2021



Jættestuen Rævehøj og til højre for den ses gravhøjen Vagthøj.

Foto: Jens Nielsen.

Arkæologiforeningens efterårstur gik til Rævehøj ved Dalby i Vestsjælland og til aftensmad og besigtigelse af en fin oldtidssamling hos Jørgen Vognsen. Som en nyhed kunne Karen Vestergaard fortælle, at Svend Illum Hansen i 2020 har indberettet et hidtil ukendt og meget svagt hjulkors inde i jættestuekammeret.



Det nyfundne hjulkors i Rævehøj kan kun lige skimtes ved god og kraftig belysning. Foto: Karen Vestergaard.

SPOR AF SNOR

Et lille fund fra bondestenalderen

Jens Nielsen

I 2019 blev der anlagt en ny vej på Herredsåsen nord for Kalundborg. Herredsåsen er tidligere i flere omgange blevet prøvegravet af Kalundborg Museum, hvor Kalundborg Arkæologiforening har deltaget i en del af arbejdet. Da størstedelen af det nye vejanlæg forløber over tidligere prøvegravede og i arkæologisk henseende frigivne arealer, var det kun mindre områder, der blev genstand for Museum Vestsjællands arkæologiske undersøgelser forud for anlæggelsen af den nye vej.

Det var imidlertid helt klart, at vejforløbet uundgåeligt ville berøre forhistoriske levn, der ikke var undersøgt ved de tidligere prøvegravninger. På den baggrund gav Museum Vestsjælland mulighed for, at Kalundborg Arkæologiforening kunne forsøge at redde de fund og oplysninger, det var muligt.

Det lykkedes for Kalundborg Arkæologiforening at få undersøgt et større antal anlæg, der altovervejende var fra førromersk jernalder. Det har vi haft en introduktion til på et tidligere medlemsmøde, og en uddybning af de mange anlæg og fund er klar til fremlæggelse på et medlemsmøde, når foreningens bestyrelse beslutter det. Men i et lavede område, hvor der nu er etableret et regnvandsbassin, blev der fundet anlæg fra yngre stenalder, og det er disse anlæg der i det følgende skal berettes om.

Vriedysse, der ligger højt og flot på Raklev Høje i sogneskellet mellem Raklev og Kalundborg, er nu i forbindelse med anlæggelsen af den nye vej i 2019 blevet gjort let tilgængelig og fint formidlet med informationstavler. Samtidig er der indgået aftale om, at Vriedysse fremover bliver plejet af Kalundborg Kommune. Ligesom landets øvrige dysser er Vriedysse bygget inden for tidsrummet 3.500-3.200 f.Kr. Det er en relativt tidlig del af bondestenalderen, der omkring 4.000 f.Kr. afløste jægerstenalderen. Dysserne er således opført af Danmarks tidlige

bønder, og i dag er ca. 2.300 dysser endnu bevaret i de danske landskaber. Det er vurderet at være ca. 10% af det oprindelige antal.



Vriedysse blev plejet af David Barry indtil dyssen i 2019 indgik i Kalundborg Kommunes plejeplan, som omfatter ca. 50 af de mere end 700 fredede fortidsminder, der ligger i Kalundborg Kommune.

Foto: Jens Nielsen.

De stenalderbønder, der opførte Vriedysse, har formodentlig boet et sted i nærheden, men indtil videre kender vi ikke deres boplads. Udstykningen Bakkevangen øst for sogneskellet mellem Raklev og Kalundborg er tidligere ved flere lejligheder blevet arkæologisk prøvegravet, men her er der stort set udelukkende konstateret en hel masse interessante bopladsspor og genstande fra førromersk jernalder. Det vil sige inden for de sidste 500 år f.Kr. og dermed længe efter dyssetiden. Det skal imidlertid tages med i betragtningerne, at Bakkevangen af økonomiske årsager langt fra er tilstrækkeligt undersøgt. Der er heller ikke foretaget udgravninger tættere på Vriedysse end de 100 meter,

som fredningszonen omkring dyssen tillader. Området vest for sogne-skellet med Vriedysse er heller ikke undersøgt, så en stenalderboplads kan sagtens ligge upågtet et eller andet sted i området.

Under regnvandsbassinet

I forbindelse med anlæggelsen af den nye vej i 2019 blev der lige neden for Herredsåsen mod sydvest etableret et lavereliggende regnvandsbas-sin. Efter at entreprenørmaskinerne havde fjernet muldlaget, kunne Da-vid Barry og undertegnede konstatere flere ting. Under muldlaget havde der været et tørvelag, der var tørlagt ved hjælp af drænrør. Dræ-ningen havde medført, at tørven var sunket sammen og delvis formul-det. Faktisk er der på Original 1 Matrikelkortet (1806-1860) netop på dette sted angivet en mose med tørveskær, så der har i historisk tid væ-ret tilstrækkelig med tørv, til at man har udnyttet forekomsten. Efter muldafrømningen kunne det også konstateres, at selv om vejret gen-nemgående var temmelig varmt og tørt, trak den muldafrømmede flade stadigvæk vand.

Det kunne også konstateres, at der engang i oldtiden blandt andet var gravet nogle huller – såkaldte gruber – ned i råjorden under tørvelaget. Der er i alt konstateret 12 anlæg, hvoraf de 10 nærmest kunne karakteriseres som ”kogestensgruber”. Der var ingen daterende fund i ”koge-stensgruberne”, som blot indeholdt nogle få ild- og varmesprængte sten og lidt trækul.

Men især den ene ud af to gruber indeholdt oldsager, der lod sig datere lidt nærmere. Blandt andet var der 7 skrabere og en flintkniv med en bred datering til stenalder generelt. Desuden var der 3 såkaldt fintan-dede flintredskaber, der på de sjællandske lokaliteter indsnævrer date-ringen til 4.000-3.100 f.Kr. Og endelig fandtes der nogle potteskår med en karakteristisk ornamentik, der yderligere indsnævrer dateringen til 3.500-3.200 f.Kr. Det er dermed inden for den samme tidsmæssige ramme på 300 år, hvor Vriedysse blev opført.

Med den lave beliggenhed repræsenterer anlæggene og fundene under regnvandsbassinet næppe en egentlig boplads. Dertil er de vel egentlig

også for få. Der er nok snarere tale om en eller anden form for aktivitetssområde, hvor der den gang i stenalderen har været tilstrækkelig tørt, før tørvemosen blev dannet.

Vi ved ret beset ikke, hvornår tørvedannelserne på dette sted blev dannet, men det kan udmærket have været i løbet af ældre jernalder 500 f.Kr.- 400 e.Kr., hvor klimaet var blevet køligere og med mere nedbør end i bronzealderperioden, der gik forud. I den østligste del af det pågældende område har der permanent eller periodisk været et lille regulært vandhul. En stigning af grundvandsspejlet – på grund af den større mængde nedbør – kan så at sige have fået vandet i det lille vandhul til at løbe over og brede sig. Om ikke andet giver det en logisk forklaring på, at stenaldergruberne, som lå i nærheden nordvest for vandhullet, var blevet overlejret af mosetørv.



Hvor regnvandsbassinet nu er etableret, ses på Original 1 kortet mose-signatur med tørveskær. Nordøst for mosen i øverste højre hjørne på kortudsnittet har vi Vrie Agre, hvor Vriedysse ligger. Hvor den brede sydøstlige del af moseområdet, der ses ved midten af kortudsnittets nederste kant, har der oprindeligt været et regulært lille vandhul.

Som nævnt repræsenterer anlæggene næppe en egentlig boplads, og det er endda tænkeligt, at der kan have stået vand i våde vintre. Hvad der egentlig er foregået, kan være vanskeligt at vurdere, og når et forhold ikke kan forklares, får arkæologerne ofte skyld for at henhøre det til det kultiske. Det kan unægtelig virke letkøbt, men der er næppe tvivl om, at religiøse forhold har spillet en væsentlig rolle for oldtidens mennesker. Uden sammenligning i øvrigt kan man blot tænke på, hvor meget tro og overtro fyldte i befolkningens tilværelse for blot få generationer siden, og for den sags skyld kan adskillige eksempler på overtro endnu findes i befolkningen.

I oldtiden blev talrige ofre lagt ned i moser og andre særlige steder. Selv noget for os så banalt som bortskaffelse af husholdningsaffald kan have krævet sine ritualer. Det er for eksempel påfaldende, at man under udgravninger jævnligt finder hele og fuldt funktionsdygtige genstande såsom hele lerkar, økser og meget andet i affaldsdeponeringer i gruber og i kanten af moser og vandhuller. Antallet er så stort, at der næppe i alle tilfælde kan være tale om tilfældigt tabte genstande. I en tid, hvor der var overnaturlige væsner overalt som en helt naturlig del af tilværelsen, har man været klar over, at naturen, som gav alt, hvad menneskerne havde brug for, skulle have noget til gengæld. Noget for noget. Det er derfor en nærliggende tanke at give det tilbage til naturen, som menneskerne ikke længere havde brug for.

Men selv om dagligdagen har været gennemsyret af religiøsitet, har den naturligvis også haft praktiske aspekter, og således kan fundene fra regnvandsbassinet dermed også repræsentere noget mere praktisk.

Fundene

Men lad os kaste blikket se på de genstande, der blev fundet, og undersøge hvad de blev brugt til, og hvor gamle de er. Der blev fundet 7 såkaldte skrabere, som tidligere blev kaldt skindskrabere. Men moderne analyser af mikroskopiske slidspor på sådanne skrabere fra andre lokaliteter har imidlertid vist, at der har været en ret stor variation i anvendelsen. Her kan for eksempel nævnes frisk og tørret skind, træ,

ben eller tak og fisk. Tilsvarende kan flintkniven have haft flere forskellige anvendelser.

En redskabstype, som er fundet i 3 eksemplarer, betegnes som fintandede flintredskaber. De er lavet af små flækker og afslag. Den fine tanding, der er tildannet på en skarp kant af et flintstykke, er meget karakteristisk. Mikroskopiske slidspor på fintandede flintredskaber fra andre lokaliteter har vist, at de har været anvendt til rensning af plantefibre. Hvilken planteart, det drejer sig om, fortæller slidsporene desværre ikke, men en oplagt mulighed er, at det kan dreje sig om nælde, som har haft anvendelse til fremstilling af plantefibre langt op i nyere tid. Lindebast er også en oplagt mulighed. De fintandede flintredskaber har her på Sjælland dateringsrammen 4.000-3.100 f.Kr.



Det ene af de 3 fintandede stykker flint. Mikrotandingen ses nederst på stykket. Foto: Jens Nielsen.

En meget stor del af gruberne fra oldtiden er fremkommet ved, at der er blevet gravet ler til de lerklinede huse og til lerpotter. Det kan dog

ikke gøre sig gældende i denne sammenhæng, da råjorden i det pågældende område består af finkornet lyst smeltevandssand. Hvorfor gruberne er blevet gravet, er derfor uklart. En mulighed er, at de trods deres beskedne størrelse har kunnet trække lidt grundvand.

Potteskår fra oldtiden kan ofte dateres. I de forskellige perioder har elementer såsom magringsmiddel, formgivning og ornamentik været forskellig, ligesom brændingsteknikken over tid er blevet forbedret. Vi kan konstatere, at keramikken fra regnvandsbassinet er groft magret med knust granit og ikke særlig hårdt brændt. Alene på det grundlag kan skårene med rimelig sikkerhed dateres til stenalderen. Der er tale om skår fra lerkar med en flad bund, afrundet underdel og en nærmest tragtformet overdel. På grund af overdelens udformning, kaldes den type lerkar tragtbægre, og af samme årsag kaldes den periode, hvor tragtbægre anvendtes, for tragtbægerkultur. Tragtbægre som sådan kendes fra et langt tidsrum, men på grundlag af især ornamentik på lerkarrene kan tragtbægerkulturen opdeles i en række forskellige faser. Netop inden for den periode, hvor dysserne blev bygget, er lerkarrenes underdel ofte dekoreret med parallelle lodrette linjer. De er enten blevet ridset ind i karret med en spids genstand eller trykket ind i karsiden med en såkaldt beviklet snor før lerkarret blev brændt til keramik. Beviklet snor fremstilles ved, at man inderst har en tynd pind eller en gennemgående snor (en kalv) af plantefibre, og uden om pinden eller kalven er der viklet en anden snor i en tæt spiral. Det giver et karakteristisk mønster, når det bliver presset ind i det våde ler.

Ud over de to gruber med stenalderfund fandtes der i samme område 10 kogestensgruber. I Museum Vestsjællands indberetning til Slots- og Kulturstyrelsens Fund og Fortidsminder, hvor de 5 kogestensgruber, der fremkom ved museets prøvegravning, dateres disse til bronzealder. I realiteten må man vel sige, at kogestensgruberne er udaterede. De kan med andre ord lige så godt have tidsmæssig sammenhæng med de to stenaldergruber, der var beliggende i samme område – eller de kan være fra jernalderen. Men uden en naturvidenskabelig datering af kogestensgruberne må forholdet betragtes som uafklaret.



Foto til venstre skår fra 3 forskellige lerkar med lodret afstribning på bugen. Foto til højre skår fra lerkar dekoreret med lodrette indtryk af beviklet snor. Fotos: Jens Nielsen.

Man skal naturligvis altid gøre sig klart, at arkæologerne kun kan finde det, der er bevaret. Hvad der måtte være gået tabt af organisk materiale, ved man af gode grunde ikke. Alligevel er det nu og da muligt indirekte at få et glimt af det tabte. Mikroskopiske slidspor på flintredskaber kan fortælle, hvilke materialer, der er blevet bearbejdet, aftryk af kornkerner i keramik viser noget om de dyrkede kornsorter, og i dette tilfælde viser dekoration på potteskår, at snore fremstillet af plantefibre har været til stede.

Om gruberne og redskaberne fundet under regnvandsbassinet repræsenterer, at fremstilling af plantefibre har fundet sted lige netop på dette sted, kan ikke bevises. Lindetræer og brændenælder har der været adgang til stort set overalt i landet, og på europæisk plan er snore og reb af især lindebast veldokumenteret i stenalderen og oldtidens øvrige perioder. På det aktuelle sted har der været vand eller fugtighed til rødning af lindebark eller nældestængler, hvilket gør det nemmere at skille de bløde plantedele fra de ønskede fibre. Til at rense fibrene har man haft de fintandede flintredskaber og eventuelt også kniven og skraberne. På den måde ser det hele ud til at gå op i en højere enhed. Men det beviser på ingen måde, at det er således, at det har gået for sig.

KONTINGENT 2022

Så tager vi atter hul på et helt nyt og ubrugt år. Det betyder, at tiden er inde, til at medlemmerne får indbetalt medlemskontingent for 2022.

Kontingentet er fortsat kr. 100,00 og kan indbetales til:

SPAREKASSEN SJÆLLAND-FYN

Kontonr. 0516 1024079

Bemærk venligst, at dit kontingent til Kalundborg Museumsforening **ikke** kan indbetales til Kalundborg Arkæologiforenings konto.

GENERALFORSAMLING

Af hensyn til indkøb af kaffe og kage er der tilmelding til Helle Gjøl på e-mail morgjol@gmail.dk senest onsdag d. 16. februar.

Ifølge Kalundborg Arkæologiforenings vedtægter skal den årlige generalforsamling afholdes inden udgangen af februar måned. Bestyrelsen har besluttet en dato i håb om, at der ikke bliver alvorlige begrænsninger i forsamlingsmulighederne.

Hvis en udsættelse af generalforsamlingen mod forventning bliver nødvendig, bliver dette meddelt medlemmerne pr. e-mail forud for generalforsamlingen. **Indtil da er den fastsatte dato gældende.**

Eventuelle forslag skal ifølge vedtægterne være formanden i hænde senest 14 dage før afholdelse af generalforsamlingen.

Efter afviklingen af generalforsamlingen vil der som tidligere omtalt være et foredrag om fortidsmindeplejegruppens arbejde.

GENERALFORSAMLING

Onsdag d. 23. februar 2022

Kl. 19:00 i Kalundborg Museums foredragssal

Dagsorden:

1. Valg af dirigent.
2. Formandens beretning.
3. Fremlæggelse og godkendelse af revideret regnskab.
4. Valg af bestyrelse og suppleanter. På valg til bestyrelsen er:
Karen Boysen og Karen Vestergaard. Villige til genvalg.
Suppleanter: Nina Nyberg og Søren Rasmussen. Villige til genvalg.
5. Valg af revisor og revisorsuppleant:
Revisor Hans Hansen. Ønsker ikke genvalg.
Revisorsuppleant Erik Lund-Andersen. Ønsker ikke genvalg.
6. Fremlæggelse af planer for det kommende år.
7. Behandling af indkommende forslag.
8. Fastlæggelse af kontingent for 2023.
9. Eventuelt.

Kalundborg Arkæologiforenings bestyrelse

Formand: Helle Gjør morgjol@gmail.com	Tlf. 2182 6247
Næstformand: Jens Nielsen jen@vestmuseum.dk	Tlf. 4042 4326
Sekretær og praktisk koordinator: Bent Mortensen bentmortensen6@gmail.com	Tlf. 2182 6238
Kasserer: Karen Vestergaard lindehoj@lund.mail.dk	Tlf. 4031 5242
Referent: Karen M. Boysen karen@ellemosegaard.dk	Tlf. 5196 9062
Suppleant: Nina Nyberg ninanyberg@live.dk	Tlf. 6093 7734
Suppleant: Søren Rasmussen soeren.tuegaard@gmail.com	Tlf. 6067 7733